

KS. TOMASZ KORNEK

WALTERA KASPERA PROPOZYCJA ODNOWY KOŚCIOŁA

Marcin Luter w XVI wieku obwieścił, że każdy siedmiolatek umie powiedzieć, czym jest Kościół¹. Dzisiaj sprawa świadomości eklezjalnej wygląda zupełnie inaczej. Czas od Soboru Watykańskiego II, czyli druga połowa XX wieku, następnie początek XXI wieku, a szczególnie aktualna sytuacja prowokują następujące pytania: czym jest Kościół? gdzie jest Kościół? dokąd zmierza Kościół? W szeroko rozumianych mediach pojawia się coraz bardziej ostra krytyka Kościoła. Na wszelkie sposoby pokazywane są słabości Kościoła jako instytucji i osób duchownych. Mnożą się zarzuty i pojawiają pytania.

Celem niniejszego artykułu jest próba wskazania właściwej drogi dla dzisiejszego Kościoła, który jest obecny we współczesnym świecie. Problematyka zawiera się w pytaniach: z jakimi wyzwaniem musi zmierzyć się dzisiaj Kościół? jakie są możliwe drogi dla odnowy Kościoła?

Punktem wyjścia i zarazem źródłem tego artykułu będą publikacje kardynała Waltera Kaspera, pochodzące ze zbiorów zawartych w książkach pt.: *Die Kirche Jesu Christi*² oraz *Kościół Katolicki. Istota, rzeczywistość, posłannictwo*. Dlaczego dokonano wyboru właśnie tego teologa? Odpowiedź daje sam kardynał Kasper: „Moje osobiste doświadczenie Kościoła ma długą historię. W mojej młodości, w okresie studiów oraz w pierwszych latach kapłaństwa historia ta obejmuje doświadczenie

KS. TOMASZ KORNEK, ukończył studia teologiczne na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego, doktorant w Szkole Doktorskiej KUL. ORCID 0000-0002-1079-4516. Kontakt: tomaszkornek@kul.pl

1. W. Kasper, *Kościół Katolicki. Istota, rzeczywistość, posłannictwo*, tł. G. Rawski, WAM, Kraków 2014, s. 78. [Jeśli nie podano inaczej, podane w przypisach publikacje są autorstwa W. Kaspera].
2. *Die Kirche Jesu Christi. Schriften zur Ekklesiologie I*, Herder, Freiburg im Breisgau 2008.

życia kościelnego w Trzeciej Rzeszy, w czasie II wojny światowej i przed Soborem Watykańskim II. Ukształtowały ją burzliwe i poruszające czasy ostatniego soboru oraz okresu posoborowego³. Niemiecki teolog był także wykładowcą teologii dogmatycznej, biskupem diecezji Rottenburg-Stuttgart oraz przez jedenaście lat doświadczał Kościoła powszechnego w Rzymie, jako przewodniczący Papieskiej Rady do spraw Popierania Jedności Chrześcijan. W swoim życiu był świadkiem wielu dobrych i budujących wydarzeń dotyczących Kościoła, ale także kryzysów, które nim wstrząsały i wstrząsają nadal⁴. Teksty teologiczne, ale także postawa i zaangażowanie akademicko-duszpasterskie czynią wiarygodnymi jego propozycje. W. Kasper pisze o tym, że nigdy nie cierpiał z powodu Kościoła, lecz cierpiał z Kościołem⁵. Ważna jest także jego chrystologiczno-pneumatologiczna eklezjologia, celnie wyrażona w słowach: „Kościół nie był dla mnie nigdy tylko instytucją, lecz Ciałem Chrystusa, ożywionym i odnawianym nieustannie przez Ducha Świętego”⁶.

Wybór Waltera Kaspera wiąże się również ze względnie słabą recepcją jego myśli przez polskie środowisko teologiczne. Brakuje tłumaczeń znacznej części jego bibliografii, łatwo można zauważyć niewielką ilość prac poświęconych twórczości tego teologa. Autorzy nielicznych polskich opracowań myśli kardynała Kaspera (Andrzej Czaja, Wojciech Borowski, Łukasz Kamykowski, Jarosław Kupczak, Jacek Kempa, Józef Majewski), koncentrują się głównie na kwestiach z zakresu pneumatologicznej eklezjologii *communio*⁷, na problematyce chrystologicznej⁸, sakramentologicznej⁹ i historiozbawczej¹⁰.

Teolog z Tübingen mimo wieku osiemdziesięciu siedmiu lat jest nadal aktywny w przestrzeni eklezjalnej i żywo zainteresowany aktualną sytuacją Kościoła¹¹. Należy w tym miejscu wspomnieć o jego dobrej relacji i współpracy z papieżem Franciszkiem. Obecny pontyfikat jest dla Waltera Kaspera szczególnie ważny. Kardynał wielokrotnie podkreśla swą duchową i teologiczną bliskość z Ojcem

3. *Kościół Katolicki*, s. 14.

4. Tamże, s. 15.

5. Tamże.

6. Tamże, s. 22; „Die Kirche lebt aus dem beständigen Gebetstruf: »Veni, Sancte Spiritus!«» (*Die Kirche*, s. 77).

7. Zob. A. Czaja, *Ku pneumatologicznej interpretacji Kościoła jako komunii. Prezentacja wkładu Waltera Kaspera*, w: *Tradycja i otwartość*, red. K. Kowalik, Lublin 1999, s. 65-82; tenże, *Integralna i pneumatologicznie zorientowana eklezjologia communio Waltera Kaspera*, w: *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele*, red. A. Czaja, M. Marczewski, Lublin 2004, s. 235-253.

8. Zob. Ł. Kamykowski, „Jezus Chrystus” Waltera Kaspera, „Znak” 1986 nr 11-12, s. 172-181; W. Borowski, *Chrystologia rezurekcyjna Waltera Kaspera*, Sandomierz 2001.

9. Zob. J. Kupczak, *Walter Kasper i Joseph Ratzinger o komunii dla osób rozwiedzionych i w powrotnych związkach*, „Teologia i Moralność” 13 (2018), s. 39-60.

10. Zob. J. Kempa, *Poznanie Boga w historii: debata między Josephem Ratzingerem a Walterem Kasperem*, „Studia Nauk Teologicznych” 12 (2017), s. 69-87.

11. *Koronawirus jako przełom – klęska i przebudzenie*, w: *Odkrywanie wspólnoty. Wiara w czasach pandemii koronawirusa*, red. G. Augustin tł. M. Chojnacki, WAM, Kraków 2020.

Świętym. Nadto wiele aspektów eklezjologii, które są mu bliskie, odnajduje w myśli i działaniach papieża Franciszka. „To dla mnie wzruszające widzieć pod koniec mojej kariery, jak papież Franciszek stara się realizować niektóre pomysły, które głęboko przemyślałem i których realizacji gorąco pragnąłem. W ten sposób czuję się duchowo i po ludzku blisko papieża, zwłaszcza w modlitwie, o którą Franciszek nieustannie prosi dla swojej misji: chcę także w modlitwie wspierać jego ogromny wysiłek reformy Kościoła i papieżstwa”¹².

Cel niniejszego artykułu będzie realizowany w dwóch etapach. W pierwszym etapie zostanie zarysowana sytuacja, w jakiej znajduje się dzisiaj Kościół, poprzez pokazanie i nazwanie konkretnych przyczyn i objawów kryzysu. Drugi etap będzie polegał na przedstawieniu możliwych dróg odnowy Kościoła, jakie proponuje teolog z Tübingen.

I. Obecne kryzysy i wyzwania

Sobór Watykański II mówi o *ecclesia semper purificanda*, nie używa natomiast zdania wypowiedzianego przez Lutra *ecclesia semper reformanda*. Pielgrzymujący Lud Boży jest stale w drodze. Kardynał Kasper, sięgając do początków Kościoła, pokazuje, że już od czasów apostołskich nie wszystko było idealne. Kościół nie był nigdy tylko dla świętych, ale jest w nim miejsce także dla grzeszników. Gdyby tak nie było, nie należelibyśmy do niego¹³.

Profesor Kasper, opisując współczesne wyzwania Kościoła, a także szukając przyczyn poszczególnych kryzysów, w swoich licznych artykułach stale przytacza dwie kwestie: pytanie o Kościół (*Kirchenfrage*) i pytanie o Boga (*Gottesfrage*)¹⁴. Niemiecki teolog zauważa, że im więcej mówi się o kryzysie Kościoła, próbuje się na wszelkie sposoby go zmienić, poprawić jego sytuację, tym bardziej zauważa się negatywny efekt kościelnych reform. Czy nie mówimy za dużo o reformach zewnętrznych struktur, a zapominamy o Jezusie Chrystusie – stawia odważne pytanie.¹⁵ Zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II, to Chrystus jest światłem narodów i tylko w Nim Kościół jest niejako znakiem i narzędziem. Nie możemy ubóstwiać (*vergötzen*) Kościoła, podkreśla W. Kasper i dodaje, że odnowa Kościoła „możliwa jest tylko na drodze ponownego namysłu nad początkami i źródłami chrześcijaństwa oraz głębokiego posłuszeństwa wobec ewangelii”¹⁶.

12. R. Luise, *Świadek miłosierdzia. Moja podróż z Franciszkiem. Z kard. Walterem Kasperem rozmawia Raffaele Lusie*, tł. M. Szwemin, ARTI, Warszawa 2016, s. 45.

13. *Kościół katolicki*, s. 304.

14. *Die Kirche*, s. 173. 229. 242. 466; por. *Kirche und Gesellschaft*, Herder, Freiburg im Breisgau 2019, s. 579.

15. *Die Kirche*, s. 167.

16. *Jezus i wiara*, w: *Jezus – tak, Kościół – nie?*, red. A. Pilchowa, Wydawnictwo Benedyktynów, Kraków 2020, s. 21; por. *Die Kirche*, s. 267; „Wiele Kościołów ewangelickich, które nie mają papieża ani centralnej kurii, wyszło zdecydowanie naprzeciw wszystkim żądaniom reform w sprawach

Kościół, który jest obecny we współczesnym świecie, z jednej strony kształtuje i przemienia społeczeństwo, ale z drugiej strony stale jest konfrontowany z tym wszystkim, co ten świat przynosi. Niemiecki teolog bardzo trafnie uchwycił i opisał kontekst, w którym znajduje się dzisiejszy Kościół. Mówi o końcu epoki konstantyńskiej: „I tak przeżywamy w Europie kryzys kultury i cywilizacji, który kwestionuje chrześcijańskie korzenie Europy, podstawowe wartości chrześcijańskie i zwalcza je często w sposób nietolerancyjny i wojowniczy. Nawet krzyż, ten pierwotny i fundamentalny symbol chrześcijaństwa, chce się usunąć z życia publicznego. Trzeba być porażonym ślepotą, aby nie widzieć, że nadchodzą trudne czasy dla Kościoła. [...] Długo trwająca epoka konstantyńska (IV-XVIII wiek) i jej długofalowe oddziaływanie w epoce burżuazyjnej z wspieranym przez ówczesne środowisko Kościołem ludowym dobiegły końca wraz z I i ostatecznie wraz z II wojną światową. Tym samym zakończyła się epoka Europy „naznaczona wartościami chrześcijańskimi”. Koniec epoki konstantyńskiej oznacza koniec *Corpus christianum* i okresu, w którym chrześcijanie stanowili zdecydowaną większość w społeczeństwie europejskim, chrześcijaństwo mogło liczyć na wsparcie władzy politycznej jako ramienia świeckiego i w znacznym stopniu kształtowało życie społeczne”¹⁷.

Ta precyzyjna i wnikliwa diagnoza jest niezbędna dla zrozumienia tzw. kryzysu Kościoła, o którym dzisiaj mówi się wiele i na różne sposoby. Teolog nie pozostawia wątpliwości, że pod koniec XX wieku i na początku XXI wieku weszliśmy w „epokę świecką”¹⁸, w której Kościół i religia zostały sprowadzone do prywatnej sprawy, a co się z tym wiąże, zrównane z kulturą, polityką, wypoczynkiem, sportem¹⁹. Epoka ta charakteryzuje się zarówno kryzysem wartości tradycyjnych, chrześcijańskich, jak i ogólnego systemu wartości²⁰.

Walter Kasper podkreśla, że w ostatnim stuleciu człowiek dzięki nauce wkroczył bardzo mocno w mikrokosmos, ale także makrokosmos stał się dla niego bardziej uchwytne. Nowoczesne nauki i technika zmieniły warunki życia i jednocześnie rozbudziły w ludziach jeszcze większe oczekiwania. Wiele rzeczy, które kiedyś były niedostępne, są dzisiaj w zasięgu ręki. Człowiek coraz bardziej staje się „panem”

współdecydowania synodalnego, święceń dla kobiet, celibatu i możliwości ponownego ślubu kościelnego dla osób rozwiedzionych. Mimo to Kościoły te nie zbliżyły się w rzeczywistości do rozwiązania problemu, jak w dzisiejszym świecie przekonywująco żyć wiarą chrześcijańską i dawać o niej świadectwo. Mają one podobne, a czasem jeszcze większe problemy niż Kościół katolicki” (*Kościół katolicki*, s. 65-66).

17. Tamże, s. 67; por. *Evangelium und Dogma. Grundlegung der Dogmatik*, Herder, Freiburg im Breisgau 2015, s. 723-725.

18. *Kościół katolicki*, s. 68-69.

19. *Kirche und Gesellschaft*, s. 572.

20. Tamże, s. 493.

rzeczywistości i chce decydować o swoim losie. Czy w takim świecie – pyta Kasper – wiara w Boga rozumianego, jako Stwórcę i Pana historii znajdzie jeszcze miejsce²¹?

Ten szeroko rozumiany kontekst techniczno-przyrodniczy nie pozostaje bez znaczenia na praktykę wiary, a szczególnie na rozumienie sakramentów²². Współczesny człowiek ma trudności ze zrozumieniem, jak kilka kropel wody polanych na czoło dziecka ma decydować o jego wiecznym zbawieniu albo potępieniu. Jak to jest możliwe, że wypowiedzenie konkretnej formuły sakramentalnej może odpuszczać ciężkie grzechy. Wielu kojarzy dzisiaj sakramenty z zaprzesłymi magicznymi pozostałościami, a innym już one nic nie mówią (sprachlos)²³.

Kryzys wymaga zmian i odnowy Kościoła, a te dokonują się zdaniem W. Kaspera nie inaczej, jak tylko przez nawrócenie, oczyszczenie serca poprzez pokutę (Buße), której w życiu codziennym zaczyna brakować. Skutkiem takiego stanu rzeczy jest kryzys spowiedzi (Beichte) prowadzący do spadku liczby osób biorących udział we mszy świętej. Niemiecki teolog mówi o „wewnętrznym kryzysie Kościoła”²⁴, który jest spowodowany brakiem wiary, znikomym doświadczeniem Boga (Gotteserfahrung) oraz błędnym rozumieniem Boga (Gottesverständnisses)²⁵.

Kardynał zauważa głębokie zmiany, które zaszły w otoczeniu i świadomości społeczeństwa. Współczesna psychologia przedstawia i akcentuje samoświadomość człowieka, wprowadzając przy tym rewolucyjne zmiany w rozumieniu jego płciowości. Kwestia celibatu, ponownych małżeństw, antykoncepcji czy święceń kobiet, to tylko wybrane tematy, które stają się szczególnie aktualne²⁶. Niemiecki teolog zauważa także coraz większą różnicę między nauką Kościoła, a życiem wiernych. W jaki sposób da się pogodzić tą „nową moralność” z długowiekową nauką Kościoła²⁷?

Upadek autorytetu objął nie tylko urzędy i instytucje państwowe, ale też kościelne. W. Kasper podkreśla, że „kryzys ten jest czymś o wiele poważniejszym niż tylko kryzysem instytucji, który można usunąć przez podjęcie znanych propozycji reform instytucjonalnych”²⁸. Dokonała się również znacząca zmiana światopoglądu niektórych grup społecznych, które nie akceptują już formy dialogu, ale wyrażają swoje zdanie coraz częściej przez uliczne protesty i demonstracje. W trudnej sytuacji znajduje się także rodzina, która zawsze odgrywała ważną rolę w przekazywaniu i wprowadzaniu w praktykę wiary. Zdaniem kardynała trzeba usłyszeć

21. *Die Kirche*, s. 140.

22. *Die Liturgie der Kirche*, Herder, Freiburg im Breisgau 2010, s. 102.

23. Tamże, s. 87-88. 94.

24. *Kościół katolicki*, s. 65.

25. *Die Liturgie*, s. 374.

26. *Die Kirche*, s. 140. 198.

27. *Die Liturgie*, s. 369.

28. *Kościół katolicki*, s. 65; por. *Kirche und Gesellschaft*, s. 492-497.

wołanie młodych ludzi o – różnie rozumianą – wolność, równość i sprawiedliwość, to kolejne wyzwania, przed którymi dzisiaj staje Kościół²⁹.

Kryzys wiary i Kościoła oraz opisane wyżej trudności, mogą być także – jak zauważa Walter Kasper – ogromną szansą: „Tylko mając korzenie, Kościół może oprzeć się burzom, na które jest wystawiony. Musi być Kościołem w teraźniejszym i przyszłym świecie, ale nie może chcieć być Kościołem z tego świata i według kryteriów tego świata. Jest Kościołem Jezusa Chrystusa, a tym samym także Kościołem pod krzyżem, który jest przejściem do światła zmartwychwstania. Z ufnością wolno nam więc przyjąć, że dzisiaj w pewnych bólach porodowych kształtuje się nowa postać Kościoła, który jest jeden i ten sam we wszystkich wiekach. [...] Tylko wtedy, gdy Kościół będzie podążał drogą oczyszczenia i odnowy, kryzys może stać się *kairosem*, a nowe zesłanie Ducha Świętego rzeczywistością”³⁰.

Wiedząc jakie wyzwania dzisiaj przed Kościołem stawia współczesny świat oraz mając zarysowaną przez W. Kaspiera charakterystykę dzisiejszego społeczeństwa, możemy przejść do kolejnego etapu i w jego tekstach poszukać możliwych dróg dla odnowy Kościoła.

II. Drogi dla Kościoła przyszłości

Walter Kasper jako człowiek wiary i nadziei twierdzi: „Kto odrzuca małe kroki, pozbawia się możliwości zrobienia ostatecznie dużego postępu. Jeśli ktoś od razu pragnie mieć wszystko, nie osiągnie w końcu niczego”³¹. Kardynał proponuje pięć „małych kroków” dla odnowy Ludu Bożego, tworząc go Kościołem przyszłości³².

1. Kościół zdecydowany

Teolog z Tübingen wyraźnie podkreśla, że w Jezusie Chrystusie Bóg ostatecznie, wyraźnie i bardzo konkretnie zdecydował się być dla wszystkich ludzi. Wiara potrzebuje decyzji człowieka, bo przecież nie buduje się jej na emocjach czy spekulacjach, ale właśnie na decyzji, która oznacza konkretne „tak” dla Boga i jednocześnie „nie” dla wielu innych planów życiowych³³. Dlatego Kościół przyszłości (die Kirche der Zukunft) nie może być podzielonym opiniami klubem dyskusyjnym, gdzie wszystko, a tym samym nic, nie jest ważne. Tylko wówczas, kiedy Kościół będzie mówił wyraźnie i zrozumiale, może odzyskać urok i stać się atrakcyjnym dla myślących i poszukujących ludzi, którzy są już zmęczeni pluralizmem i relatywizmem

29. *Die Kirche*, s. 140. 214; *Kościół katolicki*, s. 65.

30. *Kościół katolicki*, s. 73-74.

31. *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, Jedność, Kielce 2005, s. 65.

32. Warto w miejscu przywołać wizję Kościoła przyszłości szwajcarskiego teologa, z którym W. Kasper pracował w jednej katedrze. Por. H. Küng, *Krótką historia Kościoła katolickiego*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2004, s. 178-181.

33. *Die Kirche*, s. 144.

współczesnego świata. Potrzeba jednoznacznego wyznania wiary, mówienia ludziom o fenomenie grzechu, który wymaga żalu i nawrócenia. Tego stanu nie da się osiągnąć, tworząc nowe dogmaty, ale poprzez prawdę budującą na wierze, która musi różne wypowiedzi Kościoła uczynić bardziej transparentnymi³⁴.

Potrzeba decyzji (bycia przekonanym) będzie odgrywała jeszcze inną, ważną rolę. Według kardynała dobiega końca w historii Kościoła długa epoka, która charakteryzowała Lud Boży jako wspólnotę powiększającą się poprzez sakrament chrztu dzieci. Obecnie wielu chrześcijańskich rodziców odchodzi od tej tradycji. W praktyce oznacza to mniejszą liczbę wierzących. Z drugiej strony fakt ten jest również szansą pozyskania tych, którzy świadomie i dobrowolnie wejdą na drogę wiary. Kwestia i praktyka chrztu dzieci będzie miała wpływ na kształt i strukturę Kościoła przyszłości³⁵. Mniejsza „ilość” spowoduje lepszą „jakość” małych wspólnot, które z większą mocą i radością będą promieniować, dawać świadectwo i zapraszać do podjęcia decyzji wiary. Kościół przyszłości będzie potrzebował misyjnego rozmachu, energii i zapału³⁶.

2. Kościół otwarty

Bóg pragnie, by wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy (por. 1 Tm 2,4). Jezus zniszczył mur religijnych konwencji i szukał ludzi: biednych, prostych, wykluczonych, pogardzanych i grzeszników. W tym samym duchu młody Kościół zrobił odważny krok ku poganom. Zdaniem niemieckiego teologa dzisiejszy Kościół musi odłożyć swoją zachodnią formę, by mógł być bardziej katolicki tzn. być na całym świecie (*weltweiter werden*)³⁷.

Katolickość wyrażałaby się w otwartości i unikaniu skrajności. Profesor z Tübingen twierdzi, że Kościół nie może być konserwatywny, czyli unikający wszelkich pytań i utrudniający życie ludzkie szorstkimi ograniczeniami. Procesy te nie mogą mieć miejsca w Kościele Chrystusa, gdyż prowadzą do powstawania sekt. Z drugiej strony Kościół nie może być progresywny, czyli odrzucający tradycję i zajmujący się jedynie planowaniem i tworzeniem przyszłości. Kościół musi być nie tylko otwarty, ale mieć dla wszystkich zapraszającą twarz (*einladendes Gesicht*)³⁸.

W Kościele potrzebne jest miejsce dla szukających i pytających, miejsce na naukowe badania i dyskusje oraz różnorodność opinii i kierunków. Postulat ten należy także przenieść na grunt pastoralny, gdzie nie należy szukać marnych kompromisów, ale sposobów do jak najlepszego przekazania tego, co należy do istoty chrześcijaństwa. Tym samym odpowiednio i roztropnie można połączyć wolność

34. Tamże; por. *Evangelium und Dogma*, s. 796-797.

35. *Die Liturgie*, s. 147-148.

36. Tamże, s. 145.

37. Tamże.

38. Tamże, s. 145-146.

oraz jedność w różnorodności. Do osiągnięcia wyżej wymienionych celów potrzeba pracy nad zrewidowaniem i poprawieniem Kodeksu Prawa Kanonicznego³⁹.

3. Kościół dzielący odpowiedzialność

Przez setki lat Kościół i jego nauczanie, ale także codzienne życie w świecie, oparte było na autorytetach. Dzisiejsze społeczeństwo często neguje wszelkiego rodzaju urzędy, funkcje czy stanowiska, dlatego według kardynała potrzeba Kościołowi nowej sztuki sprawowania władzy, która będzie odpowiadała wymaganiom pluralistycznego społeczeństwa. Sobór Watykański II miał w swojej intencji przenieść ciężar odpowiedzialności spoczywający na konkretnym urzędzie, na wspólnotę wierzących, akcentując przy tym wspólną odpowiedzialność wszystkich chrześcijan. W ten sposób miałyby się realizować wspólne kapłaństwo wszystkich ochrzczonych. Założenia te, jeśli nie pozostaną tylko teorią, będą miały duży wpływ dla Kościoła przyszłości⁴⁰, w którym nikt nie będzie rządził, ale wszyscy będą służyć⁴¹.

Współodpowiedzialność za losy Kościoła to nie tylko zadanie Kurii Rzymskiej⁴², synodów biskupich czy innych rad, ale przede wszystkim to misja wspólnot parafialnych. Parafie, które nie są tylko przedmiotem duszpasterstwa, powinny być też podmiotem biorącym odpowiedzialność za zbawienie innych. Kształtowanie odpowiedzialnych wspólnot pozwoli uczynić Kościół bardziej wyczuwalnym i ukazać jego prawdziwe oblicze. Staje się to szczególnie naglące w dobie kryzysu powołań⁴³. W. Kasper twierdzi, że w żywotnych parafiach mających właściwe rozumienie swojej współodpowiedzialności za Kościół, pojawia się także troska o to, by młodych mężczyzn przekonać do święceń⁴⁴. W kwestii tej według teologa z Tübingen: „Rozstrzygająca jest zatem nie ilość, lecz jakość, a tym samym tożsamość”⁴⁵.

4. Kościół ekumeniczny

Od XX wieku chrześcijanie różnych denominacji bardziej dostrzegają, że podziały są wręcz skandalem i sprzeciwiają się woli Jezusa, który prosił Ojca, aby

39. Tamże, s. 146.

40. *Kościół katolicki*, s. 147; *Die Kirche und ihre Ämter*, Herder, Freiburg im Breisgau 2009, s. 34-37.

41. „Keiner soll herrschen, alle sollen dienen” (*Die Kirche*, s. 136).

42. „W Kurii znajdują się osoby, który nigdy tak naprawdę nie widziały od środka jakiejś parafii czy diecezji” (*Kościół katolicki*, s. 53).

43. „Obecna sytuacja, zarówno społeczna, jak i kościelna, wymaga refleksji i wysiłków w dziedzinie duszpasterstwa powołań, w wyborze kandydatów do prezbiteratu, w ich ludzkiej i duchowej formacji oraz formacji ciągłej księży. Gdy skończył się dawny styl życia w domu parafialnym, należałoby podjąć refleksję nad warunkami ramowymi ich posługi, które byłyby adekwatne do ich życia. Przede wszystkim potrzeba we wspólnotach nieustającej modlitwy o powołania (MK 9,38; Łk 10,2) i sprzyjającej atmosfery dla wzrostu i dojrzewania powołań” (tamże, s. 419).

44. Tamże, s. 148.

45. Tamże, s. 72.

stanowili jedno. Walter Kasper stwierdza odważnie: „tragizm Europy polega na tym, że podział Kościoła jest przyczyną współczesnego sekularyzmu. W tę pustą przestrzeń wdzierają się obecnie sekty i nowe ruchy religijne. To nowe wyzwanie możemy przetrwać jedynie wspólnie, to znaczy tylko dzięki ekumenizmowi”⁴⁶. Potrzeba praktycznych i oddolnych inicjatyw, które będą miały konkretne przełożenie na życie. Kardynał twierdzi, że „z powodu *Biblii* doszło niegdyś do podziału Kościoła, dlatego z jej powodu musimy się ponownie zjednoczyć”⁴⁷. Kasper proponuje wspólne inicjatywy, takie jak: tworzenie kręgów biblijnych, lektura tekstów Pisma Świętego podczas nabożeństw ekumenicznych. Kolejną szansą budowania jedności jest liturgia, która nie powinna ograniczać się tylko do Eucharystii lub Wieczery Pańskiej⁴⁸. W punkcie wyjścia należy skoncentrować się na ekumenicznych liturgiach słowa, nieszpórach, nabożeństwach o pokój i za zmarłych, dla młodzieży. Można organizować wspólne modlitwy poranne i wieczorne, uroczystości adwentowe, agapy, nabożeństwa z okazji rocznicy chrztu, pielgrzymki ekumeniczne⁴⁹.

Trzeba mieć świadomość – pisze niemiecki teolog – faktycznego stanu podziałów, którego źródło nie sięga korzeni naszej wiary. Patrzenie na to, co nas łączy oraz wymiana dóbr duchowych nie zubaża, ale ubogaca i przyprowadza nas razem ku Chrystusowi. Kluczowe są również definicja i obraz jedności Kościoła, które zdaniem W. Kaspera stanowią podobieństwo na wzór jedności Osób Trójcy Świętej. Ta jedność w różnorodności, oznacza dokładnie jedność w pojednanej różnorodności⁵⁰.

W. Kasper, jako były Przewodniczący Papieskiej Rady do spraw Popierania Jedności Chrześcijan, może twierdzić: „Katolicki i ekumeniczny nie są przeciwieństwem, lecz dwoma stronami tego samego medalu. O tym jestem przekonany dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek. Ekumenizm jest placem budowy Kościoła przyszłości”⁵¹.

5. Kościół zaangażowany społecznie

Sobór Watykański II nie wydał dokumentu „o Kościele i świecie”, ale zostawił nam *Konstytucję Duszpasterską o Kościele w Świecie Współczesnym*⁵². Kościół nie może się wycofać ze społeczeństwa, ale ma być domem dla wszystkich, wszyscy mają się czuć w nim jak w domu⁵³. Mowa o „braciach” i „siostrach” nie może być pustą formułą⁵⁴.

46. *Sakrament jedności*, s. 75-76.

47. Tamże, s. 65.

48. Tamże, s. 66.

49. Tamże.

50. *Die Kirche*, s. 99-100.

51. *Kościół katolicki*, s. 56.

52. *Die Kirche*, s. 124.

53. Tamże, s. 87.

54. Tamże, s. 117.

Wiele odpowiedzialnych i ważnych dzieł, które kiedyś sprawował Kościół, zostało dzisiaj przejętych przez instytucje państwowe. Są to choćby: troska o wychowanie i wykształcenie, zwalczanie biedy i głodu oraz o szeroko rozumianą sprawiedliwość społeczną. Szybkie zmiany, skomplikowana administracja, powodują, że tymi kwestiami mogą się zajmować wyspecjalizowani fachowcy, konkretne struktury spełniające konieczne wymagania. To dla Kościoła jest nowa i wymagająca rzeczywistość. Walter Kasper pyta zatem dalej: co może dać Kościół dzisiejszemu człowiekowi? jak Kościół może znaleźć odpowiedzi na pytania obecne we współczesnym świecie? Odpowiada zaraz: Wiara to nie jest nigdy gotowa odpowiedź na trudne pytania, ale wiara daje odwagę do szukania tej odpowiedzi. Kościół dzisiaj – zamiast dawać praktyczne rozwiązania – może budzić sumienia i wzywać do odpowiedzialności, mobilizować moralne siły, które dla rozwiązania niejednego problemu mają większe znaczenie niż ekspertyza (Sachverstand) czy komputer. Niemiecki teolog twierdzi, że dobre rzeczy, które dzieją się na świecie, nie powstają tylko w głowie, ale także w sercu konkretnego człowieka. Oczyszczenie, odnowa i pojednanie serc, to jest właśnie zbawcze posłannictwo Kościoła⁵⁵. W. Kasper podkreśla, że chrześcijanie mają być solą ziemi i światłem świata (por. Mt 5,13), rozeznając co jest dobre i szlachetne, unikając tego, co ma choćby pozór zła (por. 1 Tes,21-22)⁵⁶.

Jedność i nierozdzielność przykazania miłości Boga i bliźniego, należy do centrum przepowiadania Jezusa. Wychodząc od tej prawdy, teolog z Tübingen podkreśla szczególną i ważną rolę Kościoła przyszłości, która powinna przejawiać się w trosce o prawa i godności osoby ludzkiej oraz o sprawiedliwość społeczną⁵⁷. Kardynał podaje bardzo jasną tezę: nie ludzie są dla Kościoła, ale Kościół jest dla ludzi⁵⁸.

* * *

Na początku artykułu zostały postawione następujące pytania: z jakimi wyzwaniami musi się zmierzyć dzisiaj Kościół? jakie są możliwe drogi dla odnowy Kościoła? Analizując teksty Waltera Kaspera, udało się wskazać główne problemy, przed którymi stoi Kościół przyszłości. Koniec epoki konstantyńskiej i rozpoczęcie epoki świeckiej streszczają to w najlepszy sposób.

Podejmowanie dzieła odnowy Kościoła, które pozwolą mu lepiej spełniać swe zbawcze posłannictwo we współczesnym świecie uwzględnia pięć kryteriów. Pierwsze, Kościół przyszłości musi być zdecydowany, ale także podejmujący decyzje. Potrzeba wrażliwości oraz odwagi. Drugie, to Kościół otwarty, który nie

55. Tamże, s. 127-128; „Die Reinigung, Erneuerung und Versöhnung der Herzen ist aber die Heilssendung der Kirche” (Tamże, s. 128).

56. Tamże, s. 108.

57. Tamże, s. 150-151.

58. Tamże, s. 125.

może bać się budować na fundamencie zaufaniu i wolności. Trzecie kryterium nawiązuje do współodpowiedzialności w Kościele, która przejawia się w całym *communio*, poczynając od najmniejszej parafii, prostego wiernego, aż po Watykan i hierarchów kościelnych. Szczególnie ważny – dla Waltera Kaspera – jest czwarty aspekt – ekumenizm, stanowiący plac budowy Kościoła przyszłości. I piąte kryterium, to zaangażowanie Kościoła w sprawy społeczne.

Oceniając myśl Waltera Kaspera, nie sposób nie zauważyć jego geniuszu i pozytywnego podejścia do tematów trudnych. W myśli kardynała sekularyzm, pluralizm, relatywizm, w żaden sposób nie stanowią końca Kościoła i chrześcijaństwa, a są okazją do tego, by wrócić do korzeni – do Jezusa, gdyż „Kościół ma przecież za zadanie głosić nie siebie samego, lecz Jezusa Chrystusa, swojego Pana”⁵⁹. Niemiecki teolog podkreśla w swoich tekstach potrzebę stałego nawracania się: „Odnowa Kościoła i teologii możliwa jest tylko na drodze ponownego namysłu nad początkami i źródłami chrześcijaństwa oraz głębokiego posłuszeństwa wobec ewangelii”⁶⁰. Ważną kwestią we właściwym rozumieniu eklezjologii, a tym samym w próbie przewyciężania kryzysów Kościoła, jest chrystologia, tak W. Kasper argumentuje swoje stanowisko: „Nie istnieje chrześcijaństwo bez Kościoła; Kościół musi jednak wciąż na nowo mierzyć się według miary Jezusa, musi pozwalać Jezusowi, by przywoływał go do porządku”⁶¹.

Bibliografia

- Kasper W., *Die Kirche Jesu Christi. Schriften zur Ekklesiologie I*, Herder, Freiburg im Breisgau 2008.
- Kasper W., *Die Kirche und ihre Ämter*, Herder, Freiburg im Breisgau 2009.
- Kasper W., *Die Liturgie der Kirche*, Herder, Freiburg im Breisgau 2010.
- Kasper W., *Evangelium und Dogma. Grundlegung der Dogmatik*, Herder, Freiburg im Breisgau 2015.
- Kasper W., *Jezus i wiara*, w: *Jezus – tak, Kościół – nie?*, red. A. Pilchowa, Wydawnictwo Benedyktynów, Kraków 2020.
- Kasper W., *Kirche und Gesellschaft*, Herder, Freiburg im Breisgau 2019.
- Kasper W., *Koronawirus jako przełom – klęska i przebudzenie*, w: *Odkrywanie wspólnoty. Wiara w czasach pandemii koronawirusa*, red. tenże, G. Augustin tł. M. Chojnacki, WAM, Kraków 2020.
- Kasper W., *Kościół Katolicki. Istota, rzeczywistość, posłannictwo*, tł. G. Rawski, WAM, Kraków 2014.
- Kasper W., *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, Jedność, Kielce 2005.

59. *Jezus i wiara*, s. 17.

60. Tamże, s. 21.

61. Tamże, s. 29.

Küng H., *Krótką historia Kościoła katolickiego*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2004.

Luise R., *Świadek miłosierdzia. Moja podróż z Franciszkiem. Z kard. Walterem Kasperem rozmawia Raffaele Lusia*, tł. M. Szwemin, ARTI, Warszawa 2016.

Streszczenie

Temat kryzysu Kościoła i łącząca się z nim kwestia odnowy stale powraca. Współczesny świat i społeczeństwo domagają się uzasadnienia obecności Kościoła we wszystkich sferach życia. Niemiecki teolog, podejmując refleksję nad tą problematyką, czyni to w sposób uporządkowany, twórczy i pozytywny. Autor artykułu, analizując myśl W. Kaspera, bazuje głównie na dwóch pozycjach *Die Kirche Jesu Christi. Schriften zur Ekklesiologie I* oraz *Kościół Katolicki. Istota, rzeczywistość, posłannictwo*. W prezentowanym artykule autor, wychodząc od tekstów teologa z Tübingen, opisuje współczesne społeczeństwo i świat w którym znajduje się Kościół. Następnie omawia pięć dróg dla Kościoła przyszłości, który powinien być: (1) zdecydowany, (2) otwarty, (3) współodpowiedzialny, (4) ekumeniczny, (5) zaangażowany społecznie.

Słowa kluczowe: Kościół, Walter Kasper, odnowa, kryzys, reforma

WALTER KASPER'S PROPOSAL FOR THE RENEWAL OF THE CHURCH

Summary

The crisis of the Church and its relative issue of renewal is a recurring subject. The contemporary world and society demand a justification for the Church's presence in all the aspects of life. The German theologian, in undertaking a reflection on these issues does so in an orderly, creative and positive way. The author of this article bases his analysis of the thought of W. Kasper on two sources: *Die Kirche Jesu Christi. Schriften zur Ekklesiologie I*, as well as *The Catholic Church. Essence, Reality, Commission*. In presenting this article, the author draws from the texts of the Theologian from Tübingen in presenting a description of the contemporary society and the world, in which the Church finds itself. Then, the author discusses five courses the future Church can take in order to be: (1) resolute, (2) open, (3) accountable, (4) ecumenical, and (5) socially engaged.

Key words: Church, Walter Kasper, renewal, crisis, reform